KENTLEŞME VE KENTSEL ALAN SORUNLARI – 3

EDİTÖR
PROF.DR. YAŞAR BAHRİ ERGEN
(YÜKSEK MİMAR-KENT PLANCISI)



İKSAD
Publishing House

KENTLEŞME VE

KENTSEL ALAN SORUNLARI – 3

EDİTÖR
PROF.DR. YAŞAR BAHRİ ERGEN
(YÜKSEK MİMAR-KENT PLANCISI)

YAZARLAR

Prof. Dr. Barış ERGEN
Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU
Prof. Dr. Ebru V ÖCALIR
Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ
Prof. Dr. Öner DEMİREL
Prof. Dr. Yaşar Bahri ERGEN
Doç. Dr. Demet EROL
Doç. Dr. Mustafa ERGEN
Doç. Dr. Zuhal ÖZÇETİN
Dr. Öğr. Üyesi ZEYNEL YETKİN
Öğr. Gör. Dr. Nihan ŞENSOY
Dr. Bilgenur AK
Dr. Duygu ÖZKIR
Dr. Emrah TÜRKOĞLU
Dr. Fahriye YAVAŞOĞLU
Dr. N. Tunga KÖROĞLU
Arş. Gör. Seher Simay KUŞOĞLU
Büşra ERDEN
Cafer KILIÇASLAN
Mimar İdris YALÇIN

İKSAD
Publishing House

Copyright © 2024 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2024©

ISBN: 978-625-378-058-6
Cover Design: İbrahim KAYA
December / 2024
Ankara / Türkiye
Size = 16x24 cm

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ / EDİTÖRDEN

Prof. Dr. Yaşar Bahri ERGEN……..……1

BÖLÜM 1

YERLEŞME ALANLARINDAKİ İMAR YASASI İLE YÖNETMELİKLER ARASINDAKİ ÇELİŞKİLERİN KENT İMAR PLANI VE UYGULANMASINDA OLUŞTURDUĞU SORUNLAR

Prof. Dr. Yaşar Bahri ERGEN……..……3

BÖLÜM 2

KAYSERİ'DE CORINE VERİLERİ BAĞLAMINDA ARAZİ ÖRTÜSÜNÜN DEĞİŞİMİ 1990-2018

Cafer KILIÇASLAN

Prof. Dr. Barış ERGEN……..19

BÖLÜM 3
ÜÇÜNCÜ MEKANLAR:
KENTTE YARATICILIK VE İNOVASYONU YENİDEN DÜŞÜNMEK

Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU……33

BÖLÜM 4

KENT MERKEZLERİNİN CANLANDIRILMASIN İÇİN ALIŞVERİŞ CADDESİ YÖNETİMİ

Dr. N. Tunga KÖROĞLU

Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU……..……..49

BÖLÜM 5

6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ SONRASINDA ESNAFIN DURUMU: ELBİSTAN ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Ebru V ÖCALIR

Doç. Dr. Demet EROL

Dr. Emrah TÜRKOĞLU

Dr Fahriye YAVAŞOĞLU

Büşra ERDEN……65

BÖLÜM 6

ALTINDAĞ'DA BİR TEPE; HIDIRLIKTEPE

Doç. Dr. Demet EROL……..……..……95

BÖLÜM 7

KAPADOKYA'NIN İLK SINIR TANIMLARI VE İLK PLANLAMA YAKLAŞIMLARI

Doç. Dr. Demet EROL……...…...……...…….115

CHAPTER 8

EFFECTIVENESS OF COASTAL PLANNING IN TÜRKİYE WITH REGARD TO PAST EXPERIENCES

Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ

Res. Assist. Seher Simay KUŞOĞLU…….……..145

BÖLÜM 9

KENTSEL TASARIM REHBERLERİNİN PEYZAJ TASARIMINA ETKİSİ: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ

Dr. Bilgenur AK,

Prof. Dr. Öner DEMİREL…….……167

BÖLÜM 10

KENTLEŞMENİN GETİRDİĞİ SU YÖNETİMİ SORUNLARI: PEYZAJ TASARIMI İLE ÇÖZÜMLER

Dr. Bilgenur AK,

Prof. Dr. Öner DEMİREL…….……191

CHAPTER 11

GARDEN AS A REFLECTION OF HISTORY AND CULTURE

Lect. Dr. Nihan ŞENSOY

Res. Assist. Seher Simay KUŞOĞLU

Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ …….……..……213

CHAPTER 12

WATERFRONT DESIGN IN URBAN AREAS: COMPARATIVE STUDY OF ORDU MELET RIVER AND CHICAGO RIVER FRONTS EXAMPLES

Lect. Dr. Nihan ŞENSOY……241

CHAPTER 13

ACOUSTIC AND ENVIRONMENTAL SOLUTIONS: INNOVATIVE USES OF BAMBOO AND BORON IN SUSTAINABLE BUILDING DESIGN

Assoc. Prof. Dr. Zuhal ÖZÇETİN

Architect İdris YALÇIN……..……..263

BÖLÜM 14

MİMARİ BİR ELEMAN OLARAK İSTİNAT DUVARLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğretim Üyesi ZEYNEL YETKİN…….……321

BÖLÜM 15

İNGİLTERE'DE MEKÂNSAL PLANLAMA VE PEYZAJ PLANLAMA İLİŞKİSİ

Dr. Duygu ÖZKIR ……..…….331

CHAPTER 16

THE EMERGENCE OF THE NEED FOR URBAN TRANSFORMATION IN THE CITY OF ZONGULDAK AS A RESULT OF DEINDUSTRIALIZATION WITHIN THEHISTORICAL PROCESS

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ERGEN ……...…….383

BÖLÜM 7

KAPADOKYA'NIN İLK SINIR TANIMLARI VE İLK PLANLAMA YAKLAŞIMLARI

Doç. Dr. Demet EROL[1]

DOI: https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14571891

[1] Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü e-mail: edemet@gazi.edu.tr Orchid: 000-0002-1705-4297

GİRİŞ

Kapadokya, volkanik kayaçların milyonlarca yıl süren erozyon sonucu oluşturduğu coğrafyada yer almaktadır. Kapadokya; sınırları zamana ve amaca göre değişen bir bölgedir. Ancak "bölge" kavramı Kapadokya'yı açıklamak için yeterli olmayabilir. Bölgenin sadece koordinatları bir yeri anlatmak veya anlamak için yeterli değildir. Kapadokya için kullanılacak en anlamlı sözcük "yer (place) olabilir. *Avustralya ICOMOS Burra* Tüzüğü'nde de belirtildiği gibi "Yer (place), kapsamlı bir anlama sahiptir ve doğal ve kültürel özellikleri içerir. Yer (place), büyük ya da küçük olabilir: örneğin, bir anıt, bir ağaç, tek bir bina veya bina grubu, tarihî bir olayın gerçekleştiği yer, bir şehir alanı veya kasaba, kültürel bir peyzaj, bir bahçe, bir sanayi tesisi, bir gemi enkazı, yerinde kalmış kalıntıları olan bir alan, taş düzenlemesi, bir yol veya seyahat güzergahı, topluluk toplantı yeri, manevi veya dini bağlantıları olan bir alandır" *(The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, 1981, 1988, 1999, 2013).*

Yerin ruhu (Spirit of Place) ise, somut (binalar, alanlar, peyzajlar, rotalar, nesneler) ve somut olmayan unsurlar (hatıralar, anlatılar, yazılı belgeler, ritüeller, festivaller, geleneksel bilgi, değerler, dokular, renkler, kokular, vb.) olarak tanımlanır; yani bir yere (place) anlam, değer, duygu ve gizem katan fiziksel ve ruhsal unsurlardır.

Kapadokya'nın sınırları nasıl tanımlanırsa tanımlansın "yer"e ait farklı özelliklere sahiptir. Yerin ruhu için de en iyi örneklerden biri olabilir. Québec Bildirgesi, yerin ruhunun korunmasının kültürel miras açısından taşıdığı öneme dikkat çeken uluslararası bir belgedir. Bildirgeye göre, kültürel miras yalnızca fiziksel yapılardan ibaret değildir; aynı zamanda toplumun hafızasında ve günlük yaşamında yaşatılan manevi unsurları da kapsar. Bu doğrultuda bildirgenin ana mesajı, yerin ruhunun korunmasının, somut varlıkların yanı sıra anılarda yer eden hikayeler, ritüeller, festivaller ve geleneksel bilgi gibi soyut değerleri de içermesi gerektiğidir. Québec Bildirgesi, kültürel mirasın zengin ve bütüncül bir şekilde gelecek nesillere aktarılabilmesi için, tüm koruma yasalarında ve uygulamalarında somut ve soyut mirasın birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Mirasın korunması ve restorasyonu projelerinde yerin ruhunu oluşturan tüm unsurların göz önünde bulundurulması, kültürel mirasın anlamını daha da derinleştiren bir yaklaşımdır (ICOMOS, Québec Declaratıon on The Preservatıon of The Spırıt of Place,1982). Kapadokya bölgesinde de soyut ve somut kültürel miras alanları korunarak günümüze kadar gelebilmiştir.

Kapadokya'nın zamana ve amaca göre değişen sınırları olsa da simgesel olarak tüm görüntüler Nevşehir ile birleşmiştir. Nevşehir il sınırları içindeki yer altı ve yer üstü tüm kültürel miras değerleri 1965 yılından itibaren korunmuştur. 1965 tarihli Nevşehir Turizm Planlaması, peşinden 1968 yılında Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı son olarak da 1975 tarihli Ortahisar Araştırma Değerlendirme ve Genel Koruma Projesi bölgenin çok erken zamanlar korunmasını sağlamıştır. Ayrıca bu bölge hem planlarla hem de yasalarca güvenceye alınmıştır. Göreme Vadisi ve çevresinin milli park olması 20.10.1986 tarihli ve 86/11135 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ilan edilmiştir. İlan edilen sınır hem 1965 yılı planındaki sınırla hem de 1968 yılındaki Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı ile hemen hemen aynıdır.

Ancak 2019 yılında ise Kapadokya Alanı Hakkında Kanun[2] yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte Ancak Göreme Vadisi ve Çevresindeki Alanın Milli Park Olarak Belirlenmesi Hakkındaki Karar aynı yıl kaldırılmıştır (RG:22.10.2019, Sayı:30926**)**

Göreme ve çevresi için bir diğer önemli tarih ise 1985 yılına aittir. Birleşmiş Milletler Eğitim-Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından 6.12.1985 tarihinde 357. sırada "Göreme Tarihi Milli Parkı ve Kapadokya'nın Kayalık Alanları" adıyla Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesine alınmış ve Göreme Milli Parkı, Derinkuyu Yeraltı Şehri, Kaymaklı Yeraltı Şehri, Karlık Kilisesi, Aziz Theodore Kilisesi, Karain Güvercinlikleri ve Soğanlı Arkeolojik Alanı olarak yedi bölüm halinde Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir.

---

[22] *2019 yılında 7174 sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanun (Resmi Gazete ile yayımı: 01/06/2019 Sayı: 30791; Kanun No 7174 Kabul Tarihi 23/5/2019) yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı; Kapadokya Alanının tarihî ve kültürel değerleri ile jeolojik/jeomorfolojik dokusunun ve doğal kaynak değerlerinin korunması, yaşatılması, geliştirilmesi, tanıtılması, gelecek kuşaklara aktarılması, planlanması, yönetilmesi ve denetlenmesine ilişkin hususları düzenlemek olarak belirlenmiştir. Aynı Resmi Gazetede Kapadokya Alan Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayımlanmıştır (01/06/2019 Sayı: 30791). Kararname ile 23/5/2019 tarihli ve 7174 sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanuna ekli harita ve koordinat listesinde sınırlan belirtilen Kapadokya Alanının tarihi ve kültürel değerleri ile jeolojik/jeomorfolojik dokusunun ve doğal kaynak değerlerinin korunmasını, yaşatılmasını, geliştirilmesini, tanıtılmasını, gelecek kuşaklara aktarılmasını, planlanmasını, yönetilmesini ve denetlenmesini sağlamak üzere Kapadokya Alan Başkanlığının kurulması ile görev ve yetkileri düzenlenmiştir*.

Bu makalede de öncelik üzerine çok fazla anlam yüklenen Kapadokya'nın sınırının zaman içindeki farklı tanımlarının izlerini ortaya koymaktır. Ancak asıl amaç Nevşehir ile simgesel anlam kazanan Kapadokya'nın "ruhunu" koruyan ve günümüze kadar getiren ilk planlama çalışmalarının izinden gitmek ve bu planları tartışmaktır.

1. COĞRAFYADA KAZINMIŞ TARİH: KAPADOKYA VE YAŞAYAN UYGARLIKLAR

Bu coğrafya tarih boyunca bir çok medeniyetin izlerini barındırmıştır. Hititler, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılar kültürel birikimlerini coğrafyaya bırakmıştır.

İlk uygarlıklar yer altında "dikey" kentleri kurmuşlardır. Bu kentler, ilk Hristiyanların Romalılar ve diğer istilacılardan saklanmak için kullandıkları güvenli sığınaklar olmuştur. Kat kat derinlere inen bu yapılar, yaşam alanları, ibadet yerleri ve hatta hayvan barınakları gibi bölümler içermektedir.

Kapadokya'da yüzyıllarca farklı uygarlıklar yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Oldukça zengin kültür birikimi bu farklı medeniyetlerce oluşmuştur. 1965 yılı turizm planı yapmak için oldukça erken bir tarih olmasına karşın, Nevşehir Turizm Planlaması hazırlanmıştır. Bu planın Raporun amacı turizmi geliştirmektir. Ancak "koruma" kavramı da bu planda yer almaktadır. Planın Raporunda bölgenin tarihi de yer almıştır; "*Milattan önce 2300-2000 yılları arasında Orta ve Doğu Anadolu'da asilzadelerin arazi hakimiyetine dayalı bir uygarlığın kurulmuş olduğu bilinmekle beraber elde kesin kanıtlar bulunmamaktadır. Bu nedenle tarih öncesi devir olarak nitelendirmek daha doğrudur. Bölgenin, MÖ 1900 yıllarında, çok daha gelişmiş olan Mezopotamya kültürünün etkisi altına girdiği bilinmektedir. Zamanın bütün ticari imkanlarını elinde tutan Asurlular, sadece Anadolu ile ticaretlerini geliştirmekle kalmayıp, birçok tesisler kurulmuşlardır. Nitekim Kültepe-Boğazköy ve Alişar'da bulunan ilk yazılı tabletler, bölgenin pazaryeri olduğunu doğrulamaktadır. Tabletlerde belirtilen yüzlerce şehir daha sonraları ortadan kalkmıştır. Bununla beraber Kapadokya'nın asıl merkezinin Malatya-Kayseri-Yozgat üçgeni içinde bulunduğu sanılmaktadır. O zamanın sosyal ve ekonomik hayatını etrafıyla açıklayan bu yazılı vesikalar, her şeyden önce Asurlu tüccarlara ait olduğundan, MÖ 19 ve 18 asırlar arasındaki bu devreye "Asur Ticaret Kolonileri Çağı" denilmektedir. Dil ve isim benzerliklerinden dolayı bu devirdeki orta Anadolu sakinlerinin*

Hititlilere mensup oldukları ispatlanmıştır. Ancak M.Ö. 2000 yılının başlangıcında, muhtelif yollardan Anadolu'ya periyodik olarak gelmiş ve yerleşmiş olan Hititler, yine bu yazılı belgelere göre, yerli halk ile tamamen kaynaşmış ve onların kültürlerini benimsemişlerdir. M.Ö. 1700 yılları, Anadolu'da hakimiyet yönünden büyük gelişmelerin olduğu yıllardır. Mamafih, bunları Hititlilerin kurdukları, Erken Hitit Devri (M.Ö. 1600-1450), Yeni Hitit Devri(M.Ö. 1450-1200) ve geç Hitit Devri veya Küçük Beylikler Devri (M.Ö. 1100-700) olmak üzere kurulmuş hakimiyet periyotları içinde değerlendirmek gerekmektedir.

Medeniyetleri ve yayılış sahaları hakkında fazla bilgiye sahip olmamaklar beraber, Asur kaynaklarından elde edilen bilgiye göre, Frikler, Hititler'in hakimiyetinin zayıflaması üzerine, M.Ö. 1000-800 yılları arasında Anadolu'da hakimiyet kurmuşlardır. İlerde Nevşehir, damat İbrahim Paşa'nın geliştirme kararlarından sonra bazı imtiyazlara sahip olmuştur. Sadece tesisler (Cami, hamam, medrese, kütüphane ve kale onarımı) ve imarethaneler yapılmakla kalınmamış, bu zamanda Nevşehir adını alan Muşkara'nın önemli bir ticaret merkezi haline getirilmesi için, civarda göçebe halinde yaşayan kavimlere yerleşme ve ticaret kolaylıkları tanınmıştır. Şehir çevresindeki meşelikler söktürülmüş, yerlerine bağlıklar tesis edilerek halka dağıtılmış, şehri güneydoğusundaki ormanlardan faydalanma hakkı münhasıran Nevşehir halkına tanınmıştır. Şehrin ticari önemini daha sonraki asırlarda Rumlar devam ettirmiştir". Raporda özetlenen zengin tarih, bölgenin önemli bir ticaret merkezi olduğunu da anlatmaktadır. Ticaret merkezi özelliği hemen hemen her dönem devam etmiştir.

Kültürel miras, yeryüzünde yaşamış toplulukların deneyimlerini gösteren değerli toplumsal varlıklardır. Bir toplumun şimdiki ve gelecekteki yaşam biçimini ve kültürel değerlerini tasvir etmeleri ve toplulukların dayanışmasını ve sosyal bütünleşmesini de artırır. Çünkü aynı topraklarda yaşayan ya da farklı topraklarda yaşayıp benzer kültürleri sürdüren toplumlar her zaman köklerini de ararlar. Yeryüzünde yaşayan uygarlıklar yaşam döngülerini tamamlasa da kültürel birikimleri hala süregelmektedir. Kültürel miras hangi alanda olursa olsun toplumun da kimliği olarak kabul edilmektedir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'daki yıkım, koruma alanında farklı konulara odaklanmasına neden olmuştur. Özellikle Avrupa şehirlerinin, kültürel mirası, aynı zamanda belleği büyük zarar görmüştür. Kültürel mirasa verilen zarar aynı zamanda kent kimliklerine de yansımıştır. Böylece 1945

yılı, bu büyük yıkımın sonuçlarının telafi edilme sürecinin başlangıcı olmuştur. Ekim 1945'te Birleşmiş Milletler (UN) kurularak, bir ay sonra UNESCO'nun kurulması da tesadüfi değildir. UNESCO'nun amacı, Birleşmiş Milletler Şartı'nda belirtilen temel özgürlüklerin yanında, adalet, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına evrensel saygıyı desteklemek; eğitim, bilim ve kültür aracılığıyla uluslararası iş birliğini teşvik ederek barış ve güvenliği sağlamaya katkıda bulunmak olarak tanımlanmıştır (UNGM).

1964 yılında Venedik'te düzenlenen 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi de bu sorunlara çözüm bulmayı amaçlayarak toplanmıştır. Yarım yüzyıldır kültür varlıklarının korunması ve restorasyonu konusunda temel bir uluslararası belge olarak kabul edilen Venedik Tüzüğü, bu kongrede şekillenmiştir. UNESCO'nun desteğiyle tüm dünyada uygulanan bu belgedeki kararlar da burada ortaya çıkmıştır. Devam eden süreçte, Avrupa Konseyi'nin sempozyumları, 1972 Dünya Mirası Kongresi, 1975'in "Avrupa Mimari Miras Yılı" olarak ilan edilmesi ve ardından UNESCO ve ICOMOS gibi kurumların gözetiminde çalışmaların yürütülmesiyle bu alandaki gelişmeler sürmüştür (ÇEKÜL 2010)

Kapadokya ülkemizde *UNESCO* miras alanı listesine 6 Aralık 1985 tarihinde giren 3 yerden biridir. Bu "yerler" (a) Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) tarihinde, kültürel alanda, (b) İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul), kültürel alanda, (c) Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir), karma miras alanında olarak ifade edilmiştir. Karma kriterler ise i, iii, v, vii'dir. "***Kriter (i):*** *Nitelikleri ve yoğunlukları nedeniyle, Kapadokya'nın dağlık alandaki kutsal alanları, ikonoklastik sonrası Bizans sanat dönemine eşsiz bir tanıklık sunan eşsiz bir sanatsal başarıyı temsil etmektedir.* ***Kriter (iii):*** *Dağ evleri, köyler, manastırlar ve kiliseler, 4. yüzyıl ile Selçuklu Türklerinin gelişi (1071) arasındaki Bizans İmparatorluğu eyaletinin fosilleşmiş görüntüsünü korumaktadır. Bu nedenle, kaybolmuş bir medeniyetin temel kalıntılarıdır.* ***Kriter (v):*** *Kapadokya, doğal erozyonun ve son zamanlarda turizmin birleşik etkileri altında savunmasız hale gelen geleneksel bir insan yerleşiminin olağanüstü bir örneğidir.* ***Kriter (vii):*** *Aşınma kuvvetlerini çarpıcı bir şekilde gösteren muhteşem bir manzarada, Göreme Vadisi ve çevresi, dünya çapında ünlü ve erişilebilir bir hoodoo arazi şekilleri (hoodoo landforms; erezyonla oluşmuş dikey kuleler, piramitler) ve diğer aşınma özellikleri sergilemektedir; bunlar büyük bir güzelliğe sahiptir ve manzaranın kültürel unsurlarıyla etkileşime girer "(UNESCO).*

2. ANTİK UYGARLIKLARDAN MODERN ZAMANLARA KAPADOKYA SINIRLARININ İZLERİ

2.1. Antik Dönemlerde Kapadokya Sınırları

Kapadokya bölgesinin Anadolu coğrafyasındaki yeri oldukça büyük bir alanı kapsamaktadır. Bu alan da farklı zamanlarda farklı sınırlar ile tanımlanmıştır. Kapadokya olarak isimlendirilen bölgenin ilk tanımı milattan önceki zamanlara son tanımı ise Kapadokya Alanı olarak bilinen günümüzdeki tanımıdır.

Kapadokya; Kuzeyde Kızılırmak, doğuda Yeşilhisar, güneyde Hasan ve Melendiz Dağları, batıda Aksaray ve kuzeybatıda Kırşehir ile sınırlanmaktadır. Kalkolitik Dönemden beri devamlı birçok medeniyet bu topraklarda var olmuştur (kvmgm.ktb.gov.tr).

Eski çağ tarihçisi Sevin'in (1998) eserlerinde belirttiğine göre de, Herodots, **Kappadokia** adını ilk kullananlar Persler'dir. Sevin(1998)[3]; Perslerin "Katpatuka" adı verdiği bu bölge İran'a benzemektedir. Yüksek platasunun karasal iklimi, Argaios (Erciyes) Dağı çevresi dışında, Media'nınkini andırmakta, her iki ülke uçsuz bucaksız ovalarıyla hayvancılığa da çok uygundur. Bu nedenle Asur ve Pers İmparatorları da bu bölgeden haraç olarak at ve katır almışlardır. Bu özellikler, Pers göçmenlerinin Kappadokia'ya yoğun olarak yerleşmelerine neden olmuştur (Sevin, 1998)

İlk Çağ'ın en önemli coğrafyacıları arasında olan Strabo[4] (MÖ 63-MS 21) Kapadokya coğrafi ve kültürel özelliklerini anlamak için en önemli birincil kaynaktır. Strabo'nun "Geographica" adlı eseri on yedi ciltten oluşan ve Antik Dünya'nın coğrafi özelliklerini, yerleşimlerini, etnik gruplarını, tarihsel olaylarını ve coğrafi teorilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Strabo'nun coğrafya anlayışı, sadece fiziksel özellikleri değil, aynı zamanda

[3] Prof. Dr. Veli Sevin, 1944 yılında İzmir'in Ödemiş ilçesinde doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Eskiçağ Tarihi, Klasik Arkeoloji ve Eski Ön Asya Kültürleri kürsülerinde eğitimini tamamlamıştır (1965-1968). Aynı üniversitede Lidya uygarlığı üzerine doktora yapmıştır. Bazı eserleri şunlardır: Yeni Assur Sanatı, Anadolu Arkeolojisinin ABC'si (İstanbul: Simavi Yayınları, 1991), İmikuşağı I: 6.-1. Yapı Katları (Ankara: Türk Tarih Kurumu), Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2001).

[44] Yunan tarihçi ve coğrafyacı Strabon, MÖ 64 veya 63 yıllarında Amaseia'da (bugünkü Amasya) doğmuş, MS 24'te (bazı kaynaklara göre MÖ 63-MS 21) ölmüştür. Strabon, dünyanın ilk coğrafyacılarından biri olarak bilinir. Yazdığı Coğrafya (Geographika) kitabı yalnızca bir coğrafya eseri değil, aynı zamanda eski çağ uygarlıklarının siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve coğrafi yapıları hakkında bilgi veren bir ansiklopedi niteliğindedir. Strabon'un en önemli eserlerinden biri olan, Roma'da (MÖ 20 civarı) yazdığı Tarihsel Taslaklar (Historica Hypomnemata), günümüze kadar gelememiştir.

insanların yaşam tarzlarını, kültürel alışkanlıklarını ve tarihlerini de içermektedir (Karakaş-Özür 2015). Bu nedenle Kapadokya hakkındaki en eski kaynaklardan biri de Geographica[5]'dır.

Strabon'un "Geographica,"isimli eserinde bir önemli konu ise "atlar" ve "yerleşimin yapısı" ile ilgilidir. Yer altı şehirlerinin olduğu bir bölge vardır ve bölgedeki yerleşimler "strateja" olarak adlandırılmaktadır. Rahatlıkla Türkçe askeri bölgeler olarak çevrilse de kelimenin yapısından da anlaşıldığı üzere stratejik alt bölgelerden oluşmuş bir bölge sözkonusudur. Diğer taraftan "strateja" kavramı birden fazla anlamı da içeriğinde barındırmaktadır. Başta askeri özellikleri ile yer seçiminin önemi anlatılırken diğer taraftan da "Pazar" özelliği de vardır. Ürünlerin dağıldığı ve toplandığı merkezlerdir "strateja"lar. Bu durum da atların önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Öncelikle askeri açıdan dayanıklı bu atlar diğer taraftan tarımsal ürünün dağılımı ve toplanmasında da önem taşımaktadır. Diğer bir anlatımla atlar günümüz "lojistik sektörünün" yapı taşlarıdır. Cassia (2020) çalışmasında Kapadokya'daki atlara ve diğer yük taşımalığında kullanılan hayvanlara ayrıntılı yer vermiştir.

Burada atların askeri amaç dışında Ludi ve Circenses amacıyla da kullanıldığı yazmaktadır. **Ludi**; Latince'de "oyunlar" anlamına gelmekte ve Antik Roma'da düzenlenen etkinlikleri içermektedir. Bu oyunlar genellikle dini, kültürel veya politik öneme sahip olup gladyatör dövüşleri, at yarışları, dövüş sahneleri ve tiyatro gösterileri de kapsamaktadır. **"Circenses"** Latince'de "hipodrom" [6]veya "at yarışları" yine anlamına gelir. "Ludi" ve "Circenses" etkinliklerinin olması bölgenin stratejik açıdan önemini çok daha fazla anlatmaktadır. Cassi eserinde atların önemini (gösteriler, askeri amaçlar, taşımacılık) anlatırken bir başka noktaya daha değinmiştir. Atların melezleştirilerek oldukça yüksek sayılara ulaştığını her melez türün de farklı amaçlarla kullanıldığını anlatmaktadır. Böylece Kapadokya bölgesinin Anadolu coğrafyası içindeki yeri daha iyi anlaşılırken, bir yer altı şehirleri organizasyonunda gücünü nasıl koruduğu çok daha önem kazanmaktadır (Cassia 2020).

Kapadokya Bölgesinin tarihini anlatan kaynaklar içinde 1965 yılındaki Nevşehir Turizm Planlaması Raporu önemli yer tutmaktadır. Bu

[5] Strabon'un "Geographika" (Coğrafya) adlı eseri Prof. Dr. Adnan Pekman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. İlk baskısı 1987 yılıdır.

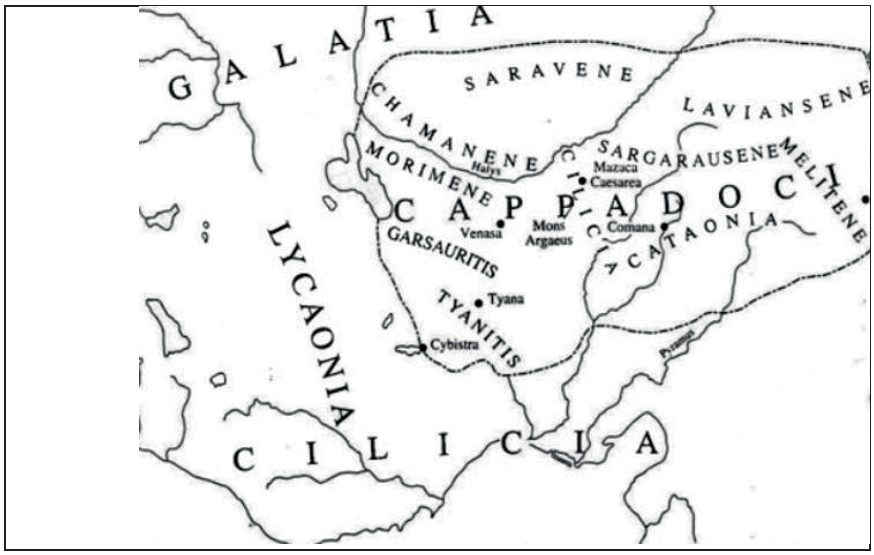
[6]

raporda Kapadokya'dan bahsedilmesinin birden fazla önemi vardır. Nevşehir Turizm Planı Raporunda Kapadokya kelimesi bir ve son defa burada geçmektedir.

"Kapadokya" kelimesi planlama politikalarında ve hatta mevzuatta dahi çok geç yer almıştır. 1965 yılında ilk defa Nevşehir'in turizm planlaması yapılmıştır. O zaman ki ismiyle Turizm Tanıtma Bakanlığının hazırlattığı Nevşehir Turizm Planlaması Raporunda "Kapadokya kelimesi dip not olarak geçmektedir. Kelimenin önemi ve konumu aşağıdaki gibi tariflenmektedir (Nevşehir Turizm Planlaması Raporu 1965).

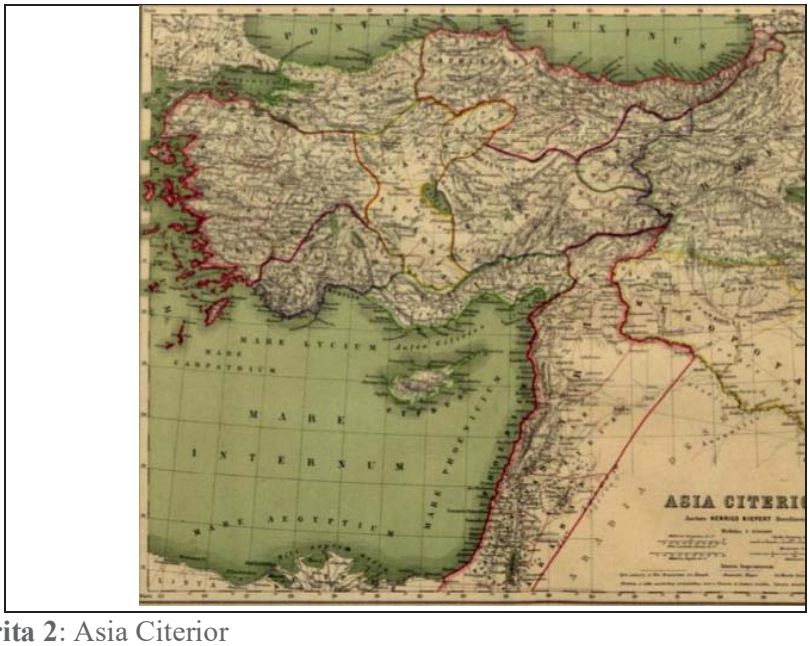
> "*Kapadokya Farsça Katpatuka adından gelir, güzel atlar memleketi demektir. Doğuda Fırat, Küçük Ermenistan, kuzeyde Pontus'a doğru dağlık bir arazi (Gürlek-Akdağ- batı'da Yalıpınar-Çiçek dağı-Kuzeyde Tuz Gölü) Tuz Gölü (Tatta Lacus) boyunca devam eder, buradan güney doğuda Toroslara ve oradan da Fırat'a kadar dayanır. Bu dağlık arazi, Kilikya ile Kapadokya'yı birbirinden ayırır. Takriben 80 bin km' dir. Bu arazi 10 askeri bölgeye ayrılır. 1. Melitene 2. Cataonia, 3.Kilikia, 4.Tyanitis, 5.Garsauritis 6. Laviansene, 7.Sargarausene 8. Saravene, 9. Chamanene, 10. Morimene. Nevşehir bu bölgeler içinde* ***Morimene*** *bölgesine isabet eder"*

Panichi (2005) Bizanslı tarihçi Strabon'un Kapadokya'yı Toros Dağları'nı referans alarak açıkladığını anlatmaktadır. Tariflediği bölgede Melitene, Katalonya, Kilikya, Tyanitis ve Garsauritis stratejaların yer aldığını söylemektedir. Laviansene, Sargarausene, Saravene, Camanene ve Morimene stratejialarının kesin konumu belirtilmemiş olsa da, krallığın kuzey bölümünde yer aldığını belirtmektedir. Panichi'nin çalışmasında Strabon'un tarifine göre görselleşen bir harita da bulunmaktadır (Harita 1).



Harita 1: Strabon'un Gözüyle Kapadokya.

Hem Millet Kütüphanesinden erişilebilen hem de Türk Tarih Kurumu'nu da kütüphanesinde bulunan "*Atlas antiquus : zwölf Karten zur alten Geschichte ; mit namenverzeichnis / entworfen und bearbeitet von Heinrich Kiepert*" isimli çalışmada da Kapadokya'nın haritasını bulmak mümkündür (Hatita 2). Antik döneme ait coğrafyaların haritaları Heinrich Kiepert tarafından görselleştirilmiştir. Harita 1 ile benzer sınırlar çizilerek Kapadokya bölgesi görselleştirilmiştir.



Harita 2: Asia Citerior

Kaynak: Geographische Verlagshandlung Dietrich Reimer (Berlin); Kiepert, Heinrich (1818-1899)

2.2. Nevşehir Turizm Planlaması Raporundaki Sınır (1965)

1965 tarihli Turizm Tanıtma Bakanlığının hazırladığı Nevşehir Turizm Planlaması Raporunda Kapadokya Nevşehir'dir. Nevşehir olarak planlanan alana giren ilçeler idari sınırları ile tanımlanmış ve planlama bölgesi buna göre oluşmuştur. Raporun başında planlama bölgesi aşağıda belirtildiği gibi tanımlanmıştır.

> *"Nevşehir ili 6429 sayılı kanun ile 20 Temmuz 1954 tarihinde kurulmuştur. Hudutları içerisinde kalan saha 667 500 hektardır. İlin; Merkez, Avanos, Derinkuyu, Gülşehir, Hacıbektaş, Kozaklı ve Ürgüp olmak üzere 7 ilçesi, 12 bucağı ve 189 köyü vardır. Nevşehir ili; 38-39 enlemleri ve 34-35 boylamları arasında bulunmaktadır"*

Planlama alanında karar üretilen yerleşimler ise 1.Ortahisar, 2.Ürgüp, 3.Nevşehir, 4.Üçhisar, 5.Gülşehir, 6.Hacıbektaş, 7.Avcılar[7], 8.Avanos, 9.Derinkuyu, 10.Kaymaklı, 11.Mustafa Paşa, 12. Kozaklı, 13.Kermil Dağı Sırtları ve 14.Göreme Tarihi Bölgesidir.

1965 tarihli Turizm Tanıtma Bakanlığının hazırladığı Nevşehir Turizm planlaması raporundan sonra, 1975 yılındaki Ortahisar araştırma değerlendirme ve genel koruma projesi raporunun kapağında KAPADOKYA kelimesi geçmesine rağmen, rapor içinde Kapadokya kelimesine rastlanmamaktadır. Dolayısyla Kapadokyayı coğrafya içinde tanımlayacak bir tanımı da bulunmamaktadır.

2.3. Yabancı Literatür Yazarları için Kapadokya (1991)

Genova /İtalya'da yer alan Centro Studi Sotterranei (Yeraltı Araştırmaları Merkezi) tarafından, Kapadokya'da 1991-200 yılı arası bölgede bulunan yapıların saptanması, araştırılması ve belgelenmesi amacı ile çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında tipolojik bir sınıflandırma öngörülmüş ve seçilmiş bazı yerleşimlerde kentsel analizler yapılmıştır Bixio (2011). "Kapadokya yeraltı yerleşimleri haritası" ve **altı** bölgeye ayrılmış 183 yerleşimi gösteren envanter çıkarmıştır. Buna göre; Aksaray (59 yerleşim);

---

[77] Nevşehir İli Merkez İlçesinin Merkez Bucağına Bağlı Avcılar Belediyesi Adının Göreme Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kararname 29.03.1975 tarih ve 15192 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Böylece 1975 yılı itibariyle Göreme ismi kullanılmıştır

Kayseri (24 yerleşim); Kırşehir (3yerleşim); Nevşehir (71 yerleşim); Niğde (22 yerleşim); Yozgat (4 yerleşim) bulunmaktadır. Kalkınma Ajansının tanımladığı sınır içine "**Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırşehir ve Kayseri"** girerken, bölgede çok uzun yıllar çalışan Bixio **"Aksaray, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Yozgat"** ile bölgeyi tanımlamıştır.

2.4. "Kapadokya Koruma ve Geliştirme Kanun Taslağı"nda Kapadokya (1992)

1990 yılında UNDP desteği ile ve Kapadokya'da koruma, geliştirme ve tanıtma amacıyla bir workshop düzenlemiştir (Şakar; 2020). Daha sonra 24.08.1992 tarihinde "Kapadokya'nın Korunması ve Geliştirilmesi Toplantısı" Nevşehir'de düzenlenmiştir. Bu toplantı kapsamında, hazırlanan "Kapadokya Koruma ve Geliştirme Kanun Taslağı" değerlendirilmiştir.

Kapadokya Koruma ve Geliştirme Kanun Taslağının[8] (1992) Amaç bölümünde **"Aksaray, Kayseri, Nevşehir. Niğde"** illerini kapsayan bölge Kapadokya olarak tanımlanmıştır. Böylece amaç "bölgenin doğal, tarihi ve kültürel değerlerini kamu yararı gözeterek korumak, geliştirmek, tanıtmak, gelecek kuşaklara ulaşımını sağlamak, yörede sosyo-ekonomik kalkınmanın gereği olan yatırımlar için her türlü arazi kullanımı ve alt yapı tesisleri ile ilgili kararların, koruma ve kullanma dengesi ilkesinden hareketle, belli bir planlama süreci içinde disiplin altına alınmasını ve alınan kararlar için uygulama araçlarının belirlenmesini ve diğer hususlara ilişkin esasların tespit edilmesini sağlamak" olarak ifade edilmiştir. Yasa taslağı uygulanma da, daha sonra çalışmalara referans olmuştur. Taslak sadece 4 ili kapsayarak diğer yaklaşımlardan farklıdır.[9]

2.5. Kapadokya Bölgesi Sınırının Kalkınma Ajansındaki Tanımı (2006):

Ahiler Kalkınma Ajansı, 25 Ocak 2006 tarih ve 5449 no'lu "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" çerçevesinde, 25 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. (AHİKA)

---

[8] "Kapadokya'nın Korunması ve Geliştirilmesi Toplantısı"nda açılış konuşmasını dönemin Kültür Bakanı Fikri Sağlar yapmıştır. Kültür Bakanı Abdülkadir Ateş'in de katılımıyla yapılan toplantıya iller valileri, bürokratlar yanında Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Başkanı Raci Bademli ve o dönem Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünde görevli Emre Madran da katılmıştır.

[9]

Ahiler Kalkınma Ajansının tarihsiz Raporuna göre; "*Kapadokya bölgesi güneyde Toros Dağları, batıda Aksaray, doğuda Malatya ve kuzeyde Doğu Karadeniz kıyılarına kadar uzanan geniş bir bölgedir. Bugün Kapadokya olarak adlandırılan bölge* ***Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırşehir ve Kayseri*** *illerinin kapladığı alandır. Klasik sayılan ve Kapadokya olarak adlandırılan ve peribacası oluşumlarının en iyi gözlemlenebildiği bölge ise Uçhisar, Göreme, Avanos, Ürgüp, Derinkuyu, Kaymaklı, Ihlara* ***ve*** *çevresidir*". Ahiler Kalkınma Ajansının (AHİKA,2019) raporunda yine aynı iller sıralanıp Nevşehir'in merkez olduğu ifade edilmektedir. Nevşehir'in merkez olarak kabulünün nedeni 1985 yılında "*Göreme Millî Parkı ve Kapadokya'nın UNESCO tarafından Karma Miras Alanı*" ilan edilmesidir.

2.5.1. Kalkınma Ajansındaki Kapadokya Sınırının Kültürel Potansiyelleri:

Yukarıda vurgulandığı gibi Ahiler Kalkınma Ajansına göre Kapadokya Bölgesinin sınırları 5 ilden oluşmaktadır. Bu iller Aksaray, Kayseri, Kırşehir, Niğde ve Nevşehir'dir. Aksaray ili Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün yetki alanında kalmaktadır. Diğerleri ise Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün görev ve yetki alanındadır. İki farklı bölge müdürlüğünün farklı çalışma yaklaşımları olduğu için veriler de farklılaşmaktadır. Aşağıdaki Tabloda Kapadokya Bölgesinde olup da Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü yetki alanında olan illerin karşılaştırmalı kültürel zenginlikleri bulunmaktadır**.**

Tablo 1: Kayseri, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde'nin Kültürel Varlıkları

SİTLERE GÖRE						
	Kayseri	Yozgat	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	Toplam
Tümülüs	220	290	72	65	42	689
Höyük	114	128	120	55	66	483
Nekrapol	54	16	3	17	20	110
Kaya Oyma Mekanları	49	7	1	4	17	78
Yerleşim	89	134	18	14	98	353
Mezar Mezarlık	51	10	2	7	21	91
Ören Yeri	8	4	0	0	6	18
Yeraltı Şehirleri	31	7	10	23	7	78
Diğer	54	48	21	38	74	235
Toplam	670	644	247	223	351	2135
ANIT GRUBUNA GÖRE						
	Kayseri	Yozgat	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	Toplam
Dinsel	274	70	25	51	151	**571**

Kültürel	675	70	19	68	116	**948**
Sivil Mimarlık	816	89	11	200	216	**1332**
Mezar	20	17	6	1	12	**56**
Askeri	8	2	1	0	1	**12**
İdari Kültürel	15	19	4	4	13	**55**
Endüstriel	2	1	1	0	1	**5**
Anıt Ve Abideler	0	0	0	1	1	**2**
Anıtsal Yapı	1	0	0	14	10	**25**
Kalıntılar	0	0	0	5	4	**9**
Toplam	1811	268	67	344	525	**3015**

ANIT ÖZGÜN KULLANIMINA GÖRE

	Kayseri	Yozgat	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	Toplam
Cami	105	44	17	25	75	**266**
Çeşme	113	8	7	44	65	**237**
Güvercinlik[10]	354	0	0	0	0	**354**
Kilise	52	7	2	13	34	**108**
Konut	751	78	5	181	191	**1206**
Mezar	68	22	6	3	11	**110**
Hamam	25	7	3	2	9	**46**
Han+Kervansaray	11	3	1	2	7	**24**
Köprü	34	26	7	4	12	**83**
Türbe	38	6	5	6	20	**75**
Künbet	15	3	0	0	0	**18**
Medrese	12	0	1	1	1	**15**
Okul	38	8	1	2	10	**59**
Diğer	195	56	12	61	90	**414**
Toplam	1811	268	67	344	525	**3015**

Kaynak: Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kayseri - Yozgat -Kırşehir-Nevşehir-Niğde İlleri Anıt ve Sit Ayrıntılı İstatistikler Https://Korumakurullari.Ktb.Gov.Tr/Tr-93553/Tasinmaz-Kultur-Varliklari-Ve-Sit-Alanlari.Html

2.5.2. Ahiler Kalkınma Ajansının Tanımındaki Kapadokya Bölgesindeki Koruma Kurulları İçin Kapadokya Sınırı (1985-1986)

Kapadokya bölgesi "koruma" yaklaşımı ile düşünüldüğünde Koruma kurulları önem kazanmaktadır. Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde doğrudan merkeze bağlı olarak 1986 yılında kurulmuştur. Görev Alanları; Kayseri - Yozgat - Kırşehir - Nevşehir -

[10] *Güvercinlik: Özgün bir vadi formasyonu içinde doğal ortamla bütünleşmiş olan güvercinlik yapıları, özgün bir mimari form oluşturmaktadır. Belli bir dönemde belli bir amaca hizmet etmek üzere özel olarak tasarlanarak oluşturulmuş olan bu yapılar; Osmanlı Devleti döneminde, tarım için vazgeçilmez bir malzeme olan güvercin gübresinin düzenli ve sistematik bir şekilde toplanabilmesi amacıyla yapılmış özgün örneklerdir.* (AHİLER KALKINMA AJANSI 2019)

Niğde İlleri ve bu illere bağlı tüm ilçelerdir. Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ise 1985 yılında kurulmuştur. Ahiler Kalkınma Ajansının Tanımındaki Kapadokya Bölgesindeki iller 2 farklı koruma kurulunun yetkisi altındadır (Tablo 2).

Tablo 2: Ahiler Kalkınma Ajansının Kapadokya Tanımındaki İller ve Bölge Kurulları

Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	**Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü**	Ahiler Kalkınma Ajansının Tanımındaki Kapadokya Bölgesi(KB)
AKSARAY (KB içinde)	**KAYSERİ (KB içinde)**	AKSARAY
KARAMAN	**KIRŞEHİR (KB içinde)**	KAYSERİ
KONYA	**NİĞDE. (KB içinde)**	NİĞDE
	YOZGAT	KIRŞEHİR
	NEVŞEHİR İlinin Kapadokya Alan Başkanlığı görev alanı dışında kalan kısmı	NEVŞEHİR

Kaynak: Konya, kayseri ve Ahiler Kalkınma Ajansı

Nevşehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü, Nevşehir Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu kurulmuştur (Resmi Gazetenin 22 Kasım 1990 gün ve 20703 sayısında yayımlanan Bakanlar Kurulu'nun 1990-1090 sayılı kararname eki olarak). Sonrasında Bakanlık Makamının 25.01.1994 gün ve 216 sayılı oluru ile Nevşehir Koruma Kurulu kurulmuştur. Mayıs 1994 tarihinden bu yana kurul faaliyetlerini sürdürmektedir. Görev alanları Nevşehir-Niğde ve Kırşehir illerinden oluşmaktadır. Ancak 2019 yılında 7174 sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile daha önce bölgede görev yapan Nevşehir KVKBK ile TVK' nun görev ve yetkileri de Başkanlık bünyesinde kurulan Alan Komisyonu'na devredilmiştir.

Nevşehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 22 Kasım 1990 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 20703 sayılı nüshada yer alan Bakanlar Kurulu'nun 1990-1090 sayılı kararnamesi ile kurulmuştur. Daha sonra, 25 Ocak 1994 tarihli ve 216 sayılı Bakanlık oluru ile Nevşehir Koruma Kurulu oluşturulmuştur. 1990-2019 yılları arasında Kurulun yetki alanı, Nevşehir, Niğde ve Kırşehir illerini kapsamıştır. Ancak, 2019 yılında yürürlüğe giren 7174 sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanun ile, Nevşehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ile Tabiat Varlıklarını Koruma

Kurulu'nun bölgedeki görev ve yetkileri, Başkanlık bünyesinde kurulan Alan Komisyonu'na devredilmiştir

Tablo 2'den de anlaşılacağı gibi, Ahiler kalkınma Ajansının tanımladığı bölge içindeki iller de iki farklı **Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, bir alan başkanlığı (**NEVŞEHİR İlinin bir kısmı Kapadokya Alan Başkanlığı yetkisinde) yetkisindedir. Koruma Kurulları iki parça olarak Bölgeyi ele almaktadır.

2.6. Kapadokya Alanı Hakkındaki Kanuna Kapadokya'nın göre sınırı (2019):

2019 yılında ise 7174 sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanun Kapadokya'nın neresi olduğunu ekli haritasıyla tanımlamıştır. Kanunun amacı "*Kapadokya Alanının tarihî ve kültürel değerleri ile jeolojik/jeomorfolojik dokusunun ve doğal kaynak değerlerinin korunması, yaşatılması, geliştirilmesi, tanıtılması, gelecek kuşaklara aktarılması, planlanması, yönetilmesi ve denetlenmesine ilişkin hususları düzenlemek*" olup tanımlanan iş gerçekleştirecek bir idare de kurulmuştur.

Tablo 3: Kapadokya Alanı Hakkındaki Kanun'una göre "Kapadokya"

Tamamı KA içinde olanlar		**KA içinde olmayanlar**	
Göreme	Belde Belediyesi	Acıgöl	İlçe Belediyesi
Kavak	Belde Belediyesi	Hacıbektaş	İlçe Belediyesi
Sulusaray	Belde Belediyesi	Kozaklı	İlçe Belediyesi
Uçhisar	Belde Belediyesi	Karapınar	Belde Belediyesi
Ortahisar	Belde Belediyesi	Tatların	Belde Belediyesi
Avanos	İlçe Belediyesi	Çalış	Belde Belediyesi
Derinkuyu	İlçe Belediyesi	Kalaba	Belde Belediyesi
Gülşehir	İlçe Belediyesi	Özkonak	Belde Belediyesi
Ürgüp	İlçe Belediyesi	Yazıhüyük	Belde Belediyesi
Çat	Belde Belediyesi		
Göre	Belde Belediyesi		
Kaymaklı	Belde Belediyesi		
Nar	Belde Belediyesi		
Merkez	İlçe (merkez) Belediyesi yerleşik alanı KA içinde değil, meskun olmayan alanlar kısmen içindedir		

*KA: Kapadokya Alanı
Kaynak: E.Baydan'ın Yüksek lisans Tezinden yararlanılmıştır

2.7. Sınırların Değerlendirilmesi

Kapadokya olarak adlandırılan bölgenin planlanması için sınır gereklidir. Sınır da amaca göre çizilmektedir. 1965 yılından beri "nerenin" "hangi sınırlar" içinde korunacağı için yapılan çalışmalarda çizilen en dar sınır

2019 yılında çıkarılan Kapadokya Alanı Hakkındaki Kanun ile belirlenen sınırdır.

Tüm sınır belirleme çalışmaları sonunda "Kapadokya" olarak dar bir "yer" işaretlemek gerekirse; bu yer"in Nevşehir olacağını da söylemek mümkündür.

3. KAPADOKYA BÖLGESİNİN SİMGESEL KENTİ NEVŞEHİR'DE ÜÇ ÖNEMLİ PLANLAMA

3.1. Nevşehir'de Turizm Gelişmesinin Gelişmesi

Nevşehir 1960lara kadar fazla tanınmamaktadır. Karayollarındaki iyileştirmeler ve özellikle 1968 yıllında Tusan Otelinin yapılması iç ve dış turizmin gelişimde ivme sağlamıştır (Alper 1987) Nevşehir TUSAN Otel 1968 yılında belediyeden kiralanan bir binada işletmeye açılmıştır. **Daha sonra** Nevşehir TUSAN Otel'i o dönemki müdürü satın almış, uzun süre "Orsan Otel" adıyla işletmiştir. Günümüzde Jandarma Sosyal Tesisleri olarak hizmet vermektedir. Avanos TUSAN Otel 1970'li yılların başında açılmış; 1976 yılından sonra işletme devirleri başlamış, en son olarak da kız yurdu olarak hizmet vermeye başlamıştır (Savaşır ve Ultav 2012). 23 Şubat 1973 Resmi Gazetede yayınlanan ve Bakanlar Kurulunun **08.02.1973 tarih ve 7/5811** sayılı Kararname ile 25/7/1969 tarih ve 6/12209 sayılı kararname [11] ile kabul edilen "Turistik Gelişme Politika Esasları" nın bazı hükümlerinin değiştirilmiştir. 19/7/19.69 tarihli 57 sayılı, Turistik Gelişme Politikası Esasları hakkındaki Yüksek Planlama Kurulu Raporunun «Tespit Hükümleri» başlıklı 2 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. Aynı şekilde, Nevşehir - Kayseri - Niğde il sınırları içinde kalan alanda, Turizm yönünden koruma ve geliştirme gerekleri büyük önem ve öncelik kazanan (Nevşehir ilinde: Göreme ve çevresi, Ürgüp Avanos, Uçhisar, Ortahisar, Kaymaklı, Derinkuyu; Kayseri ilinde : Soğanlı harabeleri; Niğde ilinde; Ihlara vadisi ve çevresi) Turistik gelişme yöreleri olarak saptanmıştır (Resmi Gazete tarihi :23 Şubat 1973 Sayı: 14457).

1982 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) "Göreme'nin Yapısal Korunması" Projesi önemli bir gelişmedir. Projenin gelişme hedefleri; 23 Şubat 1973 RG ve 7/5811 sayılı "Turistik Gelişmede öncelikli Bölge" adı altındaki kararnameyi referans almıştır.

---

[11] Yüksek Planlama Kurulu'nun "Turistik Gelişme Politika Esasları" hakkındaki 19.07.1969 tarih ve 57 sayılı raporunun onanmasına ilişkin 6/12209 sayılı Kararname. (Resmi Gazete, 18 Eylül 1969 tarih 13304 sayı)

Projenin hedefleri Kapadokya Bölgesinin turistik potansiyelinin tam kullanımım sağlamak üzere;

"Kontrol edilmediği takdirde, bölgenin tarihi ve kültürel açıdan eşsiz yörelerini etkileyecek doğal ve beşeri faktörlerin neden olduğu sürekli erozyonu onarımı imkansız hale gelmeden durdurmaya, yardımcı olmak.

- *Yöreleri turistik bir değer olarak uzun dönemli kullanıma hazırlamak,*
- *Duvar resimlerinin korunmasına katkıda bulunmak.*

Bundan başka. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının (1979-83) II. Bölüm, IV. Kısım. 3. madde ve 963. fıkrasında ilgili Türk otoriteleri tarafından tarihi yerlerin gelişimi, saklanması, korunması ve restorasyonu için gerekli tedbirlerin alınacağı taahhüt edilmiştir" (RG: 21.10.1982 tarih ve Sayı: 17845).

3.2. Nevşehir'de Planlama

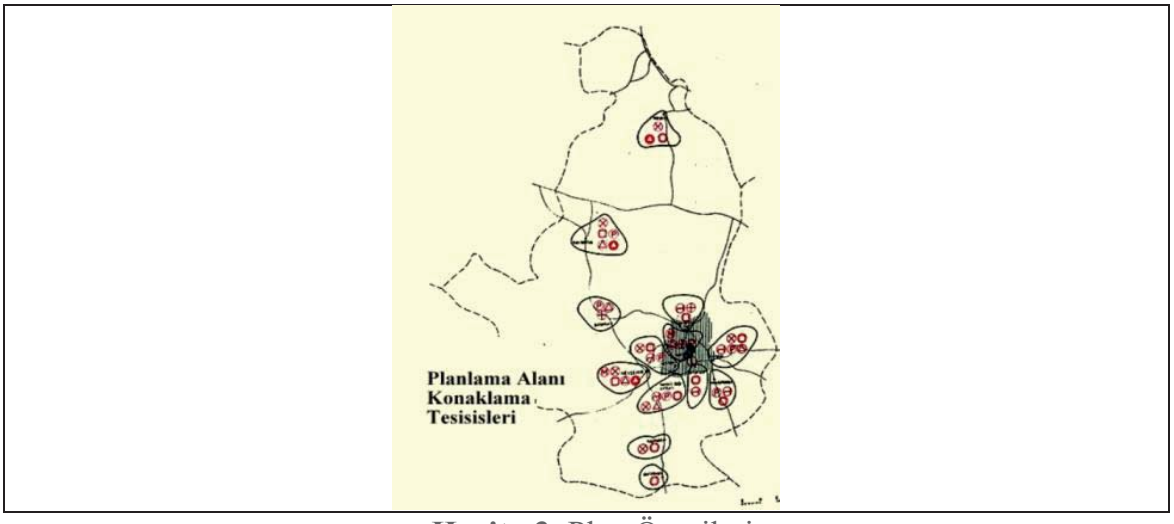
Nevşehir ili sınırları içinde yapılan 3 plan, coğrafyanın korunmasının temel nedenidir. Bunlardan ilki 1965 yılı tarihli Nevşehir Turizm Planlaması'dır. İkincisi 1968 yılı tarihli Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı'dır. Üçüncüsü ise 1975 tarihli Ortahisar Araştırma Değerlendirme ve Genel Koruma Projesi'dir.

3.2.1. Nevşehir Turizm Planı

Nevşehir Turizm Planı Nevşehir (İl Merkezi), Acıgöl (Bucak), Aksular (Köy), Avanos (İlçe Merkezi), Derinkuyu(İlçe Merkezi),Genezin(Bucak), Gülşehir (İlçe Merkezi), Hacıbektaş (İlçe Merkezi), Kozaklı (İlçe Merkezi),Kaymaklı (Köy), Nar (Köy), Ortahisar (Köy), Ürgüp (İlçe Merkezi), Üçhisar (Köy), Karasınır(Köy), Göre (Köy) yerleşmelerinden oluşmaktadır. Nevşehir Turizm Planı' Raporuna göre il ve ilçe merkezlerinin nüfusu 2000 den fazla olan bucak ve köylerin (Tuz, Çat ve Avcılar hariç) imar planları mevcuttur

Nevşehir Turizm Planı 1965 yılında Turizm Tanıtma Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığının ortak çalışması olarak yapılmıştır. Planlama çalışmasını içeren Raporda önce Nevşehir için tanımlanan alanda araştırma ve daha sonrasında öneriler yer almaktadır. Nevşehir Turizm Planlama ekibi "Güray Açıl, Sevinç Aker, Nazmiye Aktuna, Sami Alpdoğan, Yıldız Doruk, Sahir Duysal, Muammer Ekonom, Engin Erkin, İsmet Gürses, Filiz İlal, Sevgi İnanlı, Beate Hamann" dır.

Nevşehir Turizm Planı sınırları; Nevşehir (İl Merkezi), Acıgöl (Bucak), Aksular (Köy), Avanos (İlçe Merkezi), Derinkuyu(İlçe Merkezi), Genezin (Bucak), Gülşehir (İlçe Merkezi), Hacıbektaş (İlçe Merkezi), Kozaklı (İlçe Merkezi), Kaymaklı (Köy), Nar (Köy), Ortahisar (Köy), Ürgüp (İlçe Merkezi), Üçhisar (Köy), Karasınır(Köy), Göre (Köy) olarak belirlenmiştir. Planlama çalışmalarında ise 14 odak olduğu söylenebilir. Bunlar; 1.Ortahisar. 2.Ürgüp, 3.Nevşehir, 4.Üçhisar, 5.Gülşehir, 6.Hacıbektaş, 7.Avcılar, 8.Avanos, 9.Derinkuyu, 10.Kaymaklı, 11.Mustafa Paşa, 12. Kozaklı, 13.Kermil Dağı Sırtları, 14.Göreme Tarihi Bölgesi'dir. Bu alanlarda konaklama tesisleri ve diğer tesislere ait teklifler ise "Otel (Yatak), Motel(Yatak), Kamp (Kap/Kişi), Pansiyon (Oda), Gazino-Bar, Restoran, Kır Kahvesi, Şarap Lokali,Manzara Terası, Otopark olarak belirlenmiştir. Bu tesislerin planlama alanındaki dağılımı da Harita 3 de verilmiştir.



Harita 3: Plan Önerileri

Kaynak: Nevşehir Turizm Planlaması (1965) Turizm Tanıtma Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığı Ortak çalışması

Tablo 4 : Nevşehir Turizm Plan (1965) Önerileri

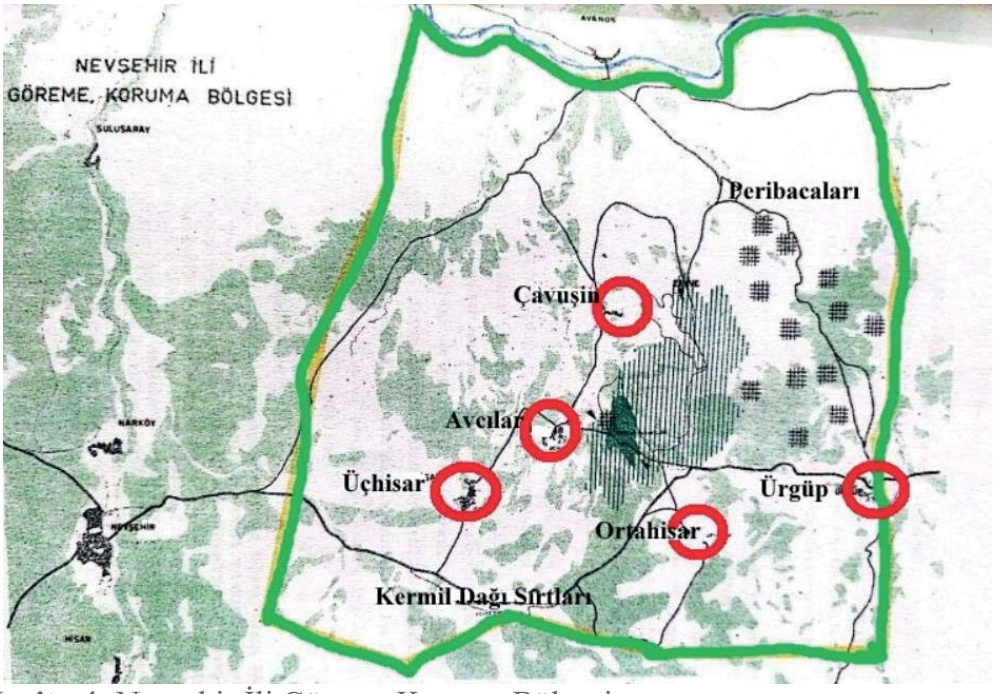
Konu	Tavsiyeler	İlgililer
Konaklama tesisleri	Konaklama tesislerinin kapasitelerine ve öncelik sıralarına göre teşviki	Kamu ve özel teşebbüs, mahalli idareler
Otel, motel, kamping	Mahalli idarelerce inşaatına başlanmış olan tesislerin ikmali ve işletmeye açılabilmeleri için kredi tahsisi	Turizm Bakanlığı, İller Bankası A.I.D yardımı
Pansiyonculuk	Pansiyonculuğun iskân nispetinde geliştirilmesi için bir manevi ortam	Milli Eğitim Bakanlığı, Turizm

	yaratılması. Elverişli ünitelerin mahalli etütlerle tespiti, hizmet seviyelerinin yükseltilmesi için projelendirme, kredi tahsisi gibi her türlü imkanların sağlanması	Tanıtma Bakanlığı, Mahalli Dernek ve teşekküller, İmar ve İskan Bakanlığı, Çeşitli kredi müessesleri
Gazino, bar, restoran, taverna(şarap lokali), kır kahvesi	Çoğunluk ihmale uğrayan bu konularda özel teşebbüsü heveslendirmek için her türlü sübvansiyon ve kredi imkanları tanınmalıdır. Fakat sorunların bir kısmı, enstetik detaylara inen çalışmaların yapılmasını gerektirecektir. Bölge gücünün dışında olan sorunların ve diğer teknik ve finansman sorunların çözümü için merkezde veya geçici bir süre ile mahallinde teşkil edilecek bir mütehassıslar heyetinin müşavirliğine ve hatta sorumluluğu üzerine almasına ihtiyaç vardır.	Turizm Tanıtma Bakanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı,
Manzara terası, otopark, WC	Turistik yığılma noktalarında otopark ve WC tabiatın hakim yerlerinde manzara terasları tesis ve tanzimi ihtiyacın artışına paralel olarak ele alınmalıdır	Belediyeler, Bayındırlık Bakanlığı, özel yardım alarak turizm dernekleri
Pisin ve plaj tesisleri	Bölge turizm hareketlerini monotonluktan kurtaracak ve iklim şartlarını tahammül edilebilir seviyeye getirmede yararlı olacak, sportif faaliyetleri geliştirme merkezi mahiyetinde kurulacak bu tesislerin bölge içinde en müsait yer olan Gülşehir'de ele alınması düşünülmelidir	Beden Terbiyesi Gn. Müdürlüğü, Mahalli İdareler

Kaynak: Nevşehir Turizm Planlaması (1965) Turizm Tanıtma Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığı Ortak çalışması

Bu planın en önemli yaklaşımı, Göreme'de korunması gerekli alanın sınırları için öneri getirmesidir. Plan Raporunda "*turizm bakımından hayati önemi haiz bir başka konu da Göreme merkezi bölgesine has jeomorfolojik tezahürlerin korunması ile ilgilidir. Her türlü canlı tahribinden korunabilmesi, kültür yöresi olmaya elverişli kısımlarının uygun tarzda geliştirilmesi ve büyük bir ilgi gören bu bölgenin takdime elverişli seviyeye getirlmesi için inkişaf alanına şaretlediğimiz sahanın, kanunun teminatı altına aldığı özel bir kullanma rejimine tabi tutulması elzemdir.Hatta bu o kadar önemli bir problemdir ki,şimdiye kadar olduğu üzere tasarruf şeklinde bazı takyidler getirlemez ve bölgenin bilfiil korunması ve geliştirilmesindeözel finansman kaynakları harekete geçirilmezse,tarihin ve insanlığın müşterek mirası olan bu sahanın daha fazla tahribi karşısındaseyirci kalınması ve*

vebalinin omuzlarımıza yüklenmesi mukadderdir" ifadesi yer almaktadır. Nevşehir Turizm Plan'ının planlama yaklaşımı korumu kullanma dengesine dayanmaktadır. Harita 4'de de görüldüğü gibi, planlama alanında kanunlarla korunması gereken bir alan işaretlemiştir.



Harita 4: Nevşehir İli Göreme Koruma Bölgesi
Kaynak: Nevşehir Turizm Planlaması (1965) Turizm Tanıtma Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığı Ortak çalışması

3.2.2. Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı (1968)

Göreme Milli Parkı için hazırlanan ilk gelişme planı, 1968 yılında "Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı" adıyla Orman Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Dairesi ve ABD Milli Park Servisi uzmanlarının katkılarıyla hazırlanmıştır. İkinci plan ise, 1972 yılında bu ilk planın gözden geçirilmesi amacıyla "Göreme Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı" olarak hazırlanmıştır. Her iki planda da ABD ve Türkiye Milli Parklar uzmanlarından oluşan ekip, küçük değişiklikler dışında aynı kalmıştır. Ancak, 1968 ve 1972 yıllarında hazırlanan bu iki plan uygulamaya geçirilememiştir (Şakar, 2020).

Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planında dönemin konusunda yetkin uzmanlar görev almıştır. Planda, USAID teşkilatının nezareti altında, Ürdün'de vazifeli Birleşik Devletler Milli Park Servisi planlama grubunun Türkiye'de geçici olarak görevlendirilen uzmanlar da

görev almıştır (George F Baggley, John J Moseley, Hugh C.Miller, Paul F. Spangle, Charlie R. Steen, Linn S. Spaulding, Robert D. Chamberland, Daugles H. Scovill). Türk heyet ise aşağıdaki gibidir. Zekai Bayer (Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanı), Mahmut Molu (Orman Genel Müdürlüğü 6/C Şube Müdürü), Süleyman Çakal (Orman Yüksek Mühendisi, Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Şube Müdürü), Ferit Özdil (Orman Yüksek Mühendisi, Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Şube Müdür Muavini), Nejat Özbaykal (Orman Yüksek Mühendisi, Orman Genel Müdürlüğü, Kızılcahamam Toprak Muhafaza Grubu),Dr. İsmet Gürses (Ziraat Yüksek Mühendisi, İmar ve İskân Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi Uzmanı),Sezer Tansuğ (Sanat tarihçisi, Müzeler ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü, Ayasofya Müzesi),Sevim Çizmecidir (Jeomorfolojist, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Turizm Genel Müdürlüğü, Etüt-Plan dairesi Uzmanı).

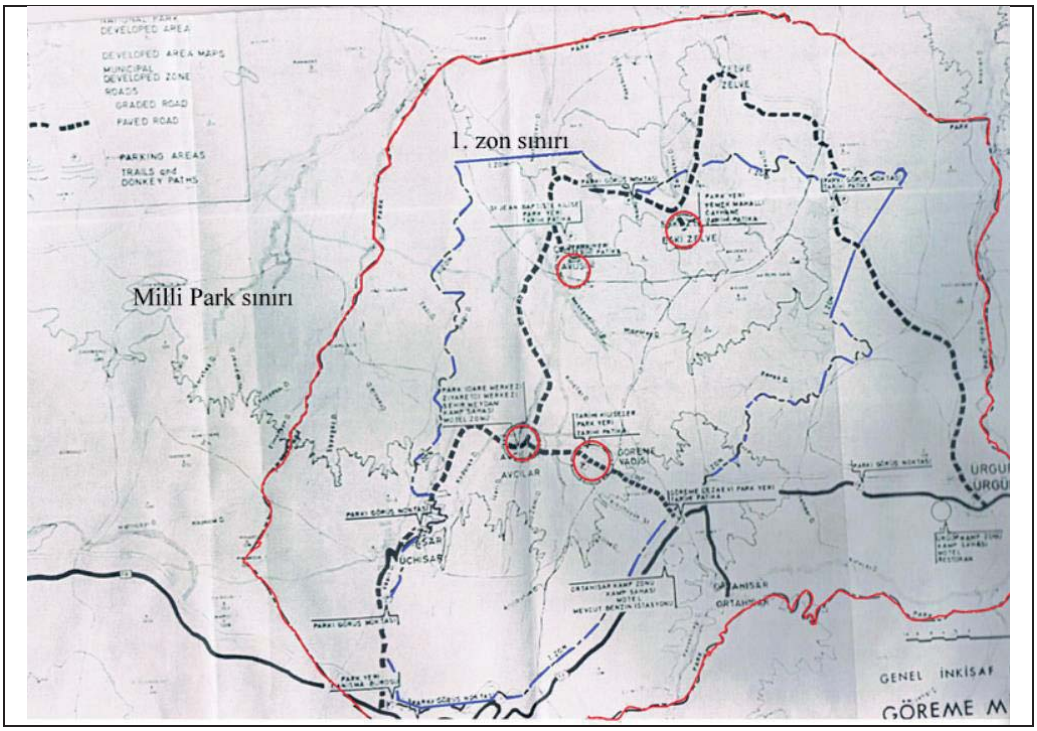
Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı'nın Plan Açıklama raporu ön sözünde "*Göreme'nin milli park olarak gelişmesi, bu bölgeye, halkına ve Türk Devletine sonsuz sosyal ve ekonomik faydalar sağlayacaktır. Bu gelişmeden elde edilecek en büyük kazanç, bütn dünya halkının da yararlanmasına imkan vermesidir. Kişinin çevresine intibakının bu emsalsiz örneğini ve ilk Hristiyanlığın sanat teşhirini korumakla Türkiye ileriye doğru büyük bir adım atmış olacaktır. Türkiye Milli servetlerini korumak için Milli Park sistemlerini geliştiren ve sayılarını gittikçe artıran milletler arasına katılmış olacaktır. Bu planın hazırlanmasında Amerika Birleşik Devletielri Park politikasının etkilerinden kaçınılmaya çalışılmıştır. Sorunlar, temel olarak Türkiye'nin yürürlükteki kanunları, ihtiyaçları ve isteklerine göre incelenmiştir. Varılan sonuçlar yalnız Göreme'nin değil Türkiye'deki diğer milli park programlarını tespit etmede de yardımcı olacak niteliktedir.*

Bu planın en önemli noktalarından biri, Göreme'nin merkezinden geçen mevcut yolun trafiğe kapatılması teklifidir. Teklif edilen bu değişiklik, bölgenin trafiğinde ciddi bir güçlük yaratmayacaktır. Bilakis Göreme'den geçen bu yolun devamlı kullanımasından meydana gelen tabiata zararlı etkiler de ortadan kalkacaktır. Planın diğer önemli özellikleri olan Avcılar ve Çavuşini köylerinin gelişmelerinin kontrolü ve bölgenin tarihi arazi kullanma şekillerinin korunması, büyük bir milli park yaratılmasında gerekli unsurlar olarak kabul edilmiştir" İfadeleri yer almaktadır.

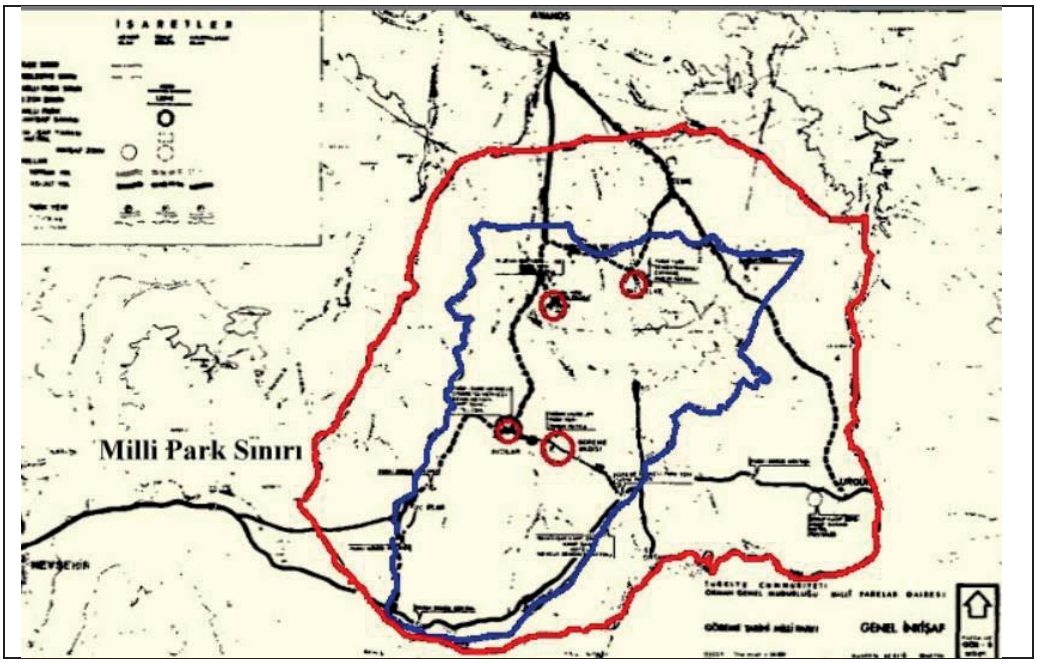
Plan Raporundan da anlaşıldığı gibi, plan ekibinde yer alan uluslararası uzmanların etkilerinden ziyade, ulusal ekibin yetkinliği vurgulanmaktadır. Diğer önemli konu ise alan içindeki ulaşım sistemine karşı

gösterilen hassasiyettir. Tarihi dokuya zarar verebilecek ulaşım akslarının yayalaştırılması kararı da oldukça radikaldir.

Nevşehir Turizm Plan'ında yer alan koruma alanı önerisi daha sonra Milli Park olarak gündeme gelmiştir. Göreme Vadisi ve çevresindeki alanın Milli Park olarak belirlenmesi; ilgili Bakanlıkların uygun görüşlerine dayanan Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nın 10/10/1986 tarihli ve 700 sayılı yazısı üzerine, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 30/10/1986 tarihinde kararlaştırılmıştır.(RG: 25.11.1986, Sayı :19292). Ancak Göreme Vadisi ve Çevresindeki Alanın Milli Park Olarak Belirlenmesi Hakkındaki Karar 2019 yılında kaldırılmıştır (**RG:**22.10.2019, Sayı:30926**)**



Harita 5: Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı (1968) Raporunda yer alan Milli Park



Harita 6: Resmi Gazete Ekinde Yer Alan Kroki (86/11135 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı; 25.11.1986 tarih ve 19292 sayılı RG)

3.2.3. Ortahisar Araştırma Değerlendirme ve Genel Koruma Projesi (1975)

Ortahisar Araştırma Değerlendirme ve Genel Koruma Projesi; Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

ODTÜ Restorasyon Bölümü, 1975 yılında Ulusal Mimari Miras yılı çalışmaları kapsamı içinde pilot alanlardan birisi olarak seçilen Ortahisar'da "Ortahisar Koruma ve Geliştirme Projesi hazırlanması görevini yüklemiştir. Koruma ve Geliştirme Projesi iki ayrı aşamadan oluşmaktadır. Tespit, Değerlendirme ve Genel Koruma Projesi, çalışmanın ilk aşamasıdır. Birinci aşama çalışmaları kapsamı içinde, Mayıs 1975 tarihinde T.C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne, Ortahisar kasabasının içinde yer aldığı bölgeyi ve kasabanın sosyal, ekonomik ve fiziki yapısını tanıtıcı bir ön rapor sunulmuştur. Bu Projede görev alan uzmanlar: Necva Akçura; Y.Mimar, Restorasyon Uzmanı ODTÜ Restorasyon Bölümü Öğretim Üyesi. Proje Yöneticisi, Asos. Prof. Tuğrul Akçura; Y.Mimar ODTÜ Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi, Asos. Prof Dr. Cevat Erder; Arkeolog ODTÜ Restorasyon Bölümü Öğretim Üyesi, Y.Prof. Dr. S. Erol Uluğ; Y.Mühendis ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölüm Başkanı, Y.Prof. Dr. Ömür Bakırer; Sanat Tarihçisi ODTÜ Restorasyon Bölümü Öğretim Üyesi, Y.Prof. Vedat Doyuran; Jeoloji Mühendisi ODTÜ Jeoloji Bölümü

Öğretim Üyesi, Y.Prof. Yıldırım Yavuz; Y.Mimar ODTÜ Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi, Ayşıl Yavuz; Y.Mimar Restorasyon Uzmanı ODTÜ Restorasyon Bölümü Öğretim Üyesi, Alpay Özdural; Y.Mimar Restorasyon Uzmanı ODTÜ Restorasyon Bölümü Öğretim Üyesi,Okan Üstünkök; Y.Mimar Restorasyon Uzmanı ODTÜ Restorasyon Bölümü Öğretim Üyesi. Bölüm Başkanıdır. Yardımcıla ise**;** Gül Kaptanoğlu;Mimar, Affan Yatman; Mimar, Nedret Özalp; Mimar, Leyla Özden; Mimar, Şükrü Atacan, Nesrin Yatman; Mimar, Murat M.Onat; Mimar, Bingör Beriat; Mimar, A.Fuat Tek; Mimar, Ali Çetin İdil; Malzeme Konservatörü, Teknisyen, Emel Giray, Sekreter, M.Ali Erkin; Fotoğraf Teknisyeni, Öğrenciler; Timur Bulucu, Bekir Göksoy, A.Fuat Tek, Murat M. Onat, Gül Kaptanoğlu, Zehra Göksoy, Tacettin Tahir, İlkay Başak, Aydın Barlas, Leyla Özden, Melek Derviş, Bingör Beriat, Leyla Kahramankaptan, Nedret Özalp'tır.

Kapadokya'nın ilk koruma kararlarından biri olan, 1976 yılında GEEAYK tarafından alınan A-69 no.lu karar ile Ortahisar'ın da içinde bulunduğu alanda sit sınırları, koruma ilkeleri ve yapılaşma koşulları belirlenmiştir. Bu ana kararı takiben, 1975 yılında ODTÜ tarafından hazırlanan projeye dayanarak 1979 yılında Ortahisar için 1/2000 ölçekli Nazım Plan hazırlanmıştır. Ayrıca, 1981 yılında onaylanan 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı da Ortahisar'ı kapsaması ve yerleşimi etkileyen bir plan olması bakımından önem taşımaktadır (Şakar 2020).

SONUÇ

Kapadokya'da kültürel mirasın korunması ve günümüze kadar gelebilmesi Uluslararası anlaşmalar, yasal düzenlemeler ve planlama çalışmaları ile olmuştur. Kapadokya'nın coğrafi ve kültürel sınırları, milattan önce çağlardan günümüze kadar farklı zamanla genişleyip veya daralmaktadır. MÖ zamanlarda bir yönetim birimi olan "Kapadokya" bugün Anadolu'da birden fazla ili kapsamaktadır. Bu nedenle Kapadokya olarak adlandırılan "yer"in nereye denk geldiğini veya nasıl tanımlanması gerektiği oldukça büyük önem kazanmaktadır. Bu çalışmada öncelikle Kapadokya olarak tanımlanan yer'in sınırlarını tanımlamak için arayışa gidilmiştir.

Nevşehir'in ilinin Kapadokya ile simgelebileceği sonucuna ulaştıktan sonra bu "yer"in korunmasındaki ilk planlama çalışmaları değerlendirilmiştir. Nevşehir Turizm Planı, Göreme Milli Park İnkişaf Planı ve Ortahisar Koruma Planının ruhu olan bu "yer"i korumakta önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

Kapadokya'nın genel koruma planlama süreci, bölgenin tarihi ve doğal dokusunu koruma amacını taşır ve bu süreçte önemli adımlar atılmıştır. Özellikle 1970'lerden itibaren başlayan koruma girişimleri, Kapadokya'nın özgün yapısını kaybetmeden gelişmesini sağlama amacına yönelik olarak çeşitli ölçeklerde hazırlanan planlarla desteklenmiştir.

Örneğin, 1976'da GEEAYK tarafından alınan ve sit sınırları ile yapılaşma koşullarını belirleyen karar, bölgedeki yapılaşma ve turizm faaliyetlerinin kontrollü bir şekilde yapılmasını amaçlamaktadır. Bu karar, sadece tarihi ve kültürel değerleri değil, aynı zamanda doğal yapıyı da korumayı hedefler. 1975 yılında ODTÜ'nün hazırladığı proje temel alınarak 1979'da Ortahisar için hazırlanan Nazım Plan, yerel ölçekli bir planlama örneği sunar ve bölgedeki yerleşim düzenini şekillendirmede önemli rol oynamıştır. Bu tür planlama çalışmaları, Kapadokya'nın sürdürülebilir gelişimini desteklemek ve bölgenin korunmasını sağlamak amacıyla oldukça önemlidir.

Bu süreçte, Kapadokya'nın UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmesi ve koruma çalışmalarının uluslararası düzeyde tanınması da planlamanın önemini artırmıştır.

KAYNAKÇA

AHİKA; Ahiler Kalkınma Ajansı, Kapadokya'da Turizm Yatırımı Olanakları, Erişim adresi: https://www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ahika__nevsehir-kapadokya-turizm-yatirim-olanaklari-raporu.pdf

AHİLER KALKINMA AJANSI (2019). KAP-HİB Kapadokya Turizm Altyapı Hizmet Birliği Mini Kapadokya Fizibilite Raporu Nevşehir.. https://www.ahika.gov.tr/dokuman-merkezi/fizibilite-raporlari/mini-kapadokya-fizibilite-raporu

Alper M., (1987) Kapadokya Koruma ve Turizm Gelişim Projesi Kapsamında Korunması Gereken Değerler 5..Tarihi Türk Evleri Haftası 1-15 haziran 1987 İstanbul Semineri Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği Erişim Adresi chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ http://katalogtarama.cekulvakfi.org.tr/resimler/3/14/21907/m000002068.pdf

Baydan E (2021) Koruma alanlarında planlama ve mülkiyet ilişkileri: Nevşehir Kapadokya bölgesi örneği / Planning and property relations in protected areas: The case of Nevşehir Cappadocia region Ankara Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü / Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Ana Bilim Dalı basılmamış Yüksek lisans Tezi

Bixio, R., Calio, V., Pascale, A. (2011). Cappadocia, an underground district. 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 16-19 Kasım 2011, Nevşehir.

Cassia, M. (2020) Not only horses: beasts of burden in Hellenistic and Roman Cappadocia, Cappadocia and Cappadocians in the Hellenistic, Roman and Early Byzantine periods, Colloquia Anatolica et Aegaea Congressus internationales Smyrnenses

Çal H., (1997) Osmanlı Devletinde Asar ı Atika Nizamnameleri Vakıflar Dergisi ,(sayfa 391-400)

ÇEKÜL (2010) Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci ISBN No. 978-605-88626-2-3

E. Madran, "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi II," ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, vol. 17, no. 1-2, pp. 75–97, 1997,http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/1997/cilt17/sayi_1_2/75-97.pdf.

Geographische Verlagshandlung Dietrich Reimer (Berlin); Kiepert, Heinrich (1818-1899) Atlas antiquus : zwölf Karten zur alten Geschichte, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu (Erişim adresi: https://research.ebsco.com/c/vhf5ci/search/results?limiters=&q=atlas+antiquus+%3A+zw%C3%B6lf+karten+zur+alten+geschichte+&+mit+namenverzeichnis+%2F+entworfen+und+bearbeitet+von+heinrich+kiepert.=)

ICOMOS, (1982). Québec Declaratıon On The Preservatıon Of The Spırıt Of Place Adopted at Québec, Canada, October 4th 2008 https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0931825001587380615.pdf (10.06.2024).

ICOMOS, (2013). The Burra Charter. The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, 2013. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0795934001587381516.pdf. (10.06.2024).

Kapadokya Koruma ve Geliştirme Kanun Taslağı. (1992). T.C Kültür Bakanlığı, Erişim tarihi: 30.10.2023 Erişim adresi: http://katalogtarama.cekulvakfi.org.tr/resimler/3/20/17888/rap0000166.pdf

Karakaş Özür , N (2015) Strabonun Coğrafyası :Coğrafya Dergisi , Sayı 30 Sayfa 79-90, İstanbul, 2015 Basılı Nüsha ISSN No: 1302-7212 Elektronik Nüsha ISSN No: 1305-5173

Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Kayseri - Yozgat

Kırşehir-Nevşehir-Niğde İlleri Anıt Ve Sit Ayrıntılı İstatikler https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-93553/tasinmaz-kultur-varliklari-ve-sit-alanlari.html

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2018) KOP Bölgesi Entegre Turizm Master Planı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Gen. Müd.

Madran, E. (1996). Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi. I *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, *16*(1-2), 59–97. http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/1996/cilt16/sayi_1_2/59-97.pdf

Mumcu A (1969), "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXVI, S. 3-4, Ankara 1969, s. 66, 69.

Nevşehir Turizm Planlaması (1965) Turizm Tanıtma Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakalığı Ortak çalışması

Panichi, S. (2005). Cappadocia Through Strabo's Eyes. (Ed: D. Dueck, H. Lindsay, S. Pothecary). Strabo's Cultural Geography.The making of a Kolossougia, Cambridge: Cambridge University Press. 200-215. ISBN-13 978-0-521-85306-4 ISBN-10 0-521-85306-0

Savaşır,G., Ultav T.Z., (2012) Türkiye Turizminde Bir İlk Olarak Tusan M/Oteller Zinciri ve Çanakkale Tusan Motel Mimarlık Dergisi, Sayı 368 Kasım-Aralık

Sevin, V.,(1998) "M.Ö. I. Binyıl: Demir Çağı", Kapadokya, Ed. M. Sözen, Ayhan Şahenk Vakfı, İstanbul, 1998: 173-193

Şakar, F. S. (2020). Kapadokya Kültürel Miras Alanlarının Değişimi Ve Yorumlanması 1960-2020, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Programı Basılmamış Doktora Tezi

Şakar, F. S (2022). Kapadokya Doğal ve Kültürel Miras Alanlarının Koruma ve Planlama Süreçleri TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi , 11-30 DOI : 10.22520/tubaked2022.26.001

UNESCO Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalıkları https://whc.unesco.org/en/list/357/

https://belgeler.gov.tr/tam-metin/34/tur

https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44433/goreme-milli-parki-ve-kapadokya-nevsehir.html

https://www.ahika.gov.tr/bolgemiz/bir-bakista-tr71-bolgesi/

https://www.ungm.org/Shared/KnowledgeCenter/Pages/UNESCO

https://www.ungm.org/Shared/KnowledgeCenter/Pages/UNESCO

https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43083/kayseri-kultur-varliklarini-koruma-bolge-kurulu-mudurlugu.html ve http://www.kulturvarliklari.gov.tr/yazdir?3B76F11AD755D007F46488D3F86004C9